

PASAKA APIE ŽALTĮ ŽALTUOLAI

Buvo tėvas ir motina, turėjo du sūnu ir dukterį. Duktė išėjo pamaran velėtų. Beveležunt jai įlindo rankovėn žaltys, ir nei jokiu rodu¹ ji negoli iškratyti. Taip sako:

– Jeigu tu už manį eisi, tai aš išlįsiu iš rankovės.

Ir šiaip mislia², ir taip mislia nusigandus.

– Na, tol neišlįsiu, kol tu už manį neisi.

Na, soko:

– Gerai, eisiu.

Kai pasakė, kad „eisiu“:

– Tai dabar išlendu.

Nu, tai išlinda. Parėjo namo markatna³, rauda ji: na, kas gi čia bus, jeigu žalčiai ateis, jeigu užu žalčio reikės eitien? Ir bijo motinai sakyt.

Nu, nedėlios sulaukus atvažiuoja: gražiausiu arkliu, su karieta, kad gražus ponaitis... Taip ji sako:

– Na, ką gi darysi, reikia gi eiti.

Bažnyčion nuvažiavo, pasišliūbavojo⁴, atvažiavo namo – jis ant vokaro ir prapuolė. Prapuolė, nėra. Vėl ji rauda: „Nagi, dabar pasišliūbavojom – nei šiaip, nei taip, nei kaip už kito eiti, kad ir kas imtų, ir jo nebėr.“

Sulaukė ryto – vėl jįsai atsirado, vėl gražiausias atėjo, apsitaisęs puikiausiai.

– Tai dabar, – sako, – važiuosma namo.

Nerodi. „Jeigu, – sako, – taip bus, tai aš kaip ir bijau. Ale ką gi darysi, jau kad prižadėjau, reikia.“ Ir išvažiavo namo.

Privažiavo marias. Jis permetė kamuolį šilkų – pasidarė tiltas puikiausias, kad gražu žiūrėt. Pervažiavo per tą tiltą, įvažiavo tokian gražian miškelin. Tarpu vidurio miško – dvaras, taip gražus, taip gražus. Taip ji džiaugiasi: „Kad visados taip būtų, ko gi reikėtų: tokie gražūs palociai, visa.“

Vakaras priėjo – ir vėl jo nebėr, sėdi visa markatna.

Begyvenant Dievas dove vienu sūnu, pora metų pralaidus – kitų sūnu, paskum vėl – dukterį, – jau tris vaikus turi. Taip pasiilgo tevėlio, motutas, negibežino ji, ko bedaryt, kad ją leistų. O jis padavė kolvartėlį⁵, šilkų kodelis pririštas ir vaško krėslalis. Soko:

– Kol šitų krėslalį parsėdėsi, kolvartėlis sudils, o šitų šilkų kodelį suverpsi, tai tada laisiu namo.

Verpa verpa, kai tik jau unt vakaro – ir vėl čielas⁶ kodelis, ir krėslalis kaip buvo. Mislia: „Na, ką gi aš dabar darysiu? Eisiu nors pasvaikščiotoj, golve sopa.“ Įėjo miškan – toks laužėlis⁷ apžėlęs, apipluktas žemi ir durelas. Įeina per tas durelas – bobala senuta sėdi lovoj. Taip ji sako:

– O tu, vaikeliuk, gal tu mane prilankei – ko gi tu vaikštai?

– Ar žinai... – sako, – kai senesnė, gal žinosi... Didelį klapatą⁸ turiu. Aš šitam dvare gyvenu – neleidžia man kėminėt⁹. Padavė kolvartėlį ir krėslalį. Ir šilkų kodelis pririštas: „Kai suverpsi, parsėdėsi, krėslalis

¹ nei jokiu rodu (sl.) – jokiu būdu

² mislia (sl.) – galvoja

³ markatna (sl.) – liūdna, nusiminusi

⁴ pasišliūbavojo (sl.) – susituokė

⁵ kolvartėlis (sl.) – verpimo ratelis

⁶ čielas (sl.) – visas, pilnas

⁷ laužėlis – čia taip pavadinama prasta trobelė, pastatyta iš šakų ir žemių

⁸ klapatas (sl.) – rūpestis

vaško sutirps, tada galėsi eiti pas tėvus kėminėti“, – pasakė man vyras. Bet aš nieko negaliu padaryti. Patark man.

Bobelė liepė viską atnešti pas ją. Nusinešė šitą kolvartėlį ont tą bobelę, to[j] bobelė pasdėjo ant krosnies, pradėjo pilt vandenį – išlinda didžiausia varlė geležinė iš to kodelio. Ir pradėjo laibyn eit kolvartėlis ir krėslalis tirpt.

– Dabar, dukryt, pamažiuka parsinešk, ale dabar nesėsk ir neverpk. Kai jį išgirsi ateinant, tai tada atsisėsk, pradėk verpt, tai, – saka, – ir suverpsi.

Ji parsinešė namo, pasistatė jau ant pogatavia prie stolo. Užgirda – suskumbėja jos durys, jau kaip jis aina. Užgirda, kad jau suskumbėja, – ji greit priėjus prie kolvartėlia, prie krėslalia, prie kolvartėlia atsisėda, pamažiuko verpia. Špūlia¹⁰ pilna jau priverpta, kodelis baigias. Kaip kodelis baigias, kai jau jis inėjo vidun, tai krėslalis tuoj sulūžo, kolvartėlis viškai atliko laibutis kaip siūlas ir pilna špūlia priverpta.

– Tai, – sako, – žmogeliuk, skub[ė]jau skub[ė]jau... Tai dabar gal leisi kėminėtų?

– Na, kaipgi, žmonele, leisiu. Jau kad suverpei, tai kaipgi neleisiu... Na, taip negi važiuosi: reikia prisikept pyrogo motinalei parvežt, tai gražiau bus.

Įmaišė pyrogo, rytą atsikėlus pakepė tris pyrogus įsidėtėn.

– Tai, – sako, – aš dabar einu. Kai pasikinkysi arklį, grįždama privažiوسي prie morių, tai mane pašauksi: jeigu gyvas, tai išsikelsiu pieno kunkulas, jei negyvas, tai kraujo burbulas. Tai tu mane šitaip pašauk:

„Jei tu, žalty, žaltuolali žaltuolali,

Jeigu gyvas – pieno kunkulas, pieno kunkulas,

Jei nebegyvas – kraujo burbulas, kraujo burbulas.“

Jei kraujo burbulas, tai atgalio važiuok, o jeigu pieno kunkulas, tai aš permesiu vėl tą kamuolį per marias – vėl tiltas pasidarys, ir atvažiuosi vėl.

Na, tai ji taip ir padarė. Parvažiavo tėvynėn. Ir močia bučiuoja, ir broliai bučiuoja:

– Oi sesyte, kaip mes tau pasiilgom.

Ir vaikus bučiuoja. Susodino visus vaikus ir parsivežė.

Vokaras priėjo – vienas brolis sako:

– Sesyt, leisk gi didįjį sūnų – mes pasiilgę, pasikalbėsime – kartu nakties.

– Na, tegul.

Nujojo nakties, susikūrė ugnį didelę ir pradėjo rykštes pjauti tokias laibas. Tas berniukas sako:

– Dėdyt, kam gi tu šitas rykštes pjauni?

– Agi tave lupsiu.

– O užu ką gi?

– Pasakyk, kaip motulei liepė, ant marias privažiavus, šaukti, tai nelupsiu.

Vaikas verkdamas sako:

– Nežinau, dėdyt, nežinau ir nežinau.

Vėl parjojo namo. Motina klausia:

– Vaike, ko gi tavo akelės taip raudonos?

– Agi dėdytė didelę ugnelę sukūrė, ir išrūko man, ašaros bėgo, bėgo, išrūko.

Antrą vokar' jau kitą prašo, su kitu išjojo. Vėl jie pakūrė didelę ugnį ir rykšteles pjauna.

---

⁹ kėminėt – aplankyti tėviškę, viešėti

¹⁰ špūlia (germanizmas) – siūlų ritė, ant jos užvynioti siūlai

- Kam gi, dėdyt, tu šitas rykštėlas pjauni?
- Agi tave gi, – saka, – lupsiu.
- O užu ką gi?
- Pasakyk, kaip, ant marias privažiavus, matuėlei tėvelis liepė šaukt, tai nelupsiu.
- Negirdėjau, ne, oni, nežinau oni.

Iškada gi vaiką lupt. Keliskart sušėrė, dava, nu, ką gi – tas vaikiukas verkia.

Ir vėl paklausė motina:

- Dėl ko tavo akytės raudonos?
- Dūmeliai išrūko. Dėdytės ugnelę sukūrė, ir išrūko.

Trečių vokal' prašo, kad dukreļį.

- Leisk dukrytį: paskalbėsma jau su vaiku, – su dukryti.
- Gal man gaila, tegul gi joja. Pažiūras, kaip, – saka, – par mum nakties joja.

Nu, gerai. Išjoja ir tų mergytį išsinešė, ant arklia užsisodinį. Užkūra ugnąį, vėl žabelius šituos pjauna.

- Dėdyte, o kam gi jūs žabelius pjaunat?
- Agi taū lupsma.
- Ažu ką gi?
- Kaip, pasakysi, ant morias privažiavus, motinytei liepė šaukt, tai nelupsiu.
- Pasakysiu, – mat vis moteriškas. – Pasakysiu, ko gi aš nepasakysiu.
- O kaipgi?

Saka:

1 $\text{♩} = 216$

„Jei tu, žal - ty žal - tuo - la - li žal - tuo - la!,
 Jei - gu gy - vas - pic - no pu - tos,
 Jei ne - be - gy - vas - krau - jo burb(uls).”

„Jei tu, žalty žaltuolali žaltuolal,
 Jeigu gyvas – pieno putos,
 Jei nebegyvas – kraujo burb(uls).”

Tai gerai, ir nebelupa. Parjoja namo. Taip močia soka:

- Važiuosma namo, laukia mumi – važiuokim, vaikėliai.
- Važiuokim.

Taip toji motina, znočijias¹¹, jau kaip dukterės:

- Palauk, vaikai, tu mum atvežei gastinčiaus¹² – aš pakepsiu pyrogo, ir aš įdėsiu.

Taip ji rytą jau pakepa pyrogo vaikam po bundelį visiem trim ir motinai, znočijias, bent tris pyrogus pokepe. Įsisada ir važiuoja, vaikelius insisodinus. Privažiava unt marias. Taip ji saka:

¹¹ znočijias (sl.) – reiškia, vadinasi

¹² gastinčius (sl.) – lauktuvių pyragas ar kita dovana

- Jei tu, žal - ty žal - tuo - la - li žal - tuo - lal,
 Jei - gu gy - vas - pie - no pu - tos,
 Jei ne - be - gy - vas - krau - jo burb(uls).

– Jei tu, žalty žaltuolali žaltuolal,
 Jeigu gyvas – pieno putos.
 Jei nebegyvas – kraujo burb(uls).

Išsikėlė kraujo burbulas. Ėma raudot:

– Vaikeliai, katras jūs taip padorėt?

Tuoj berniukų pasišaukė vyresnįjį, perlaužė bandelę – čysta¹³. Kitą pasišaukė, perlaužė – čysta. Dukterį šaukia:

– Eik čianai!

Bandelę atajėmė, perlaužė – vidurys pilnas kraujo, tik pakraščiai tēr geri.

– Oi tu neščėslyvoji¹⁴, tu pasakei! Kur dabar mes dėsmės?

Tuoj vyresnįjį – ažuolan, antrąjį – uosin, o dukterį – epušėn, o ji pati įlipo sadulon.

Viena diena – [tėvai] nesulaukia, kita diena – nesulaukia. Eina tėvas, sako:

– Žiūrėsma, kurgi to[j] mūsų duktė.

Priėjo unt tas marias, soka:

- Eik, duk - ry - te, na - mo - lio na - mo - lio:
 Ža - du plo - nas dro - ba - las do - va - no - ti do - va - not.

– Eik, dukrele, namolio namolio:

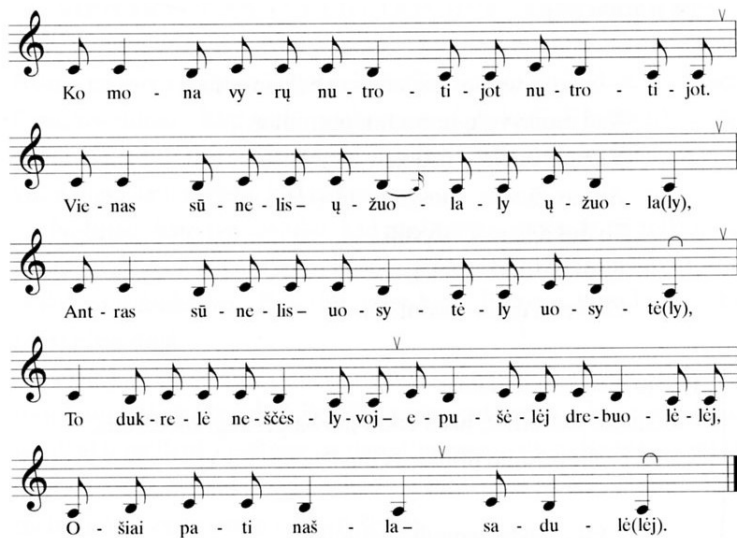
Žadu tau visą dvarą dovanoti dovanoti.

O duktė atsiliepė iš sadulos:

- Nei - siu, mo - tu - ta, ne - klau - sy - siu ne - klau - sy(siu),

¹³ čysta (sl.) – švari, nesutepta, nesugadinta

¹⁴ neščėslyvoji (sl.) – nelaimingoji, nelemtoji

Ko mo - na vy - rū nu - tro - ti - jot nu - tro - ti - jot.
 Vie - nas sū - ne - lis - ū - žuo - la - ly ū - žuo - la(ly),
 Ant - ras sū - ne - lis - uo - sy - tē - ly uo - sy - tē(ly),
 To duk - re - lė ne - ščės - ly - voj - e - pu - šč - lėj dre - buo - lė - lėj,
 O - šiai pa - ti naš - la - sa - du - lė(lėj).

– Neisiu, tėveli, neklausysiu neklausysiu,
 Kad mano vyrą nutrotijot nutrotijot¹⁵.
 Vienas sūnelis – užuolaly užuolaly,
 Antras sūnelis – uosytėly uosytėly,
 To dukrelė neščėslyvoji –
 Epušėlėj drebuolėlėj,
 Ošei pati našla – sadulėlėj.

Ir ji su vaikais pavirto iki kelių medžiais.

Parėja tėvas nama, soka:

– Kas gi dabar bus? Eik, tu, motin, maž tau, – soka, – paklausys.

Kaip ji priėja pri morių, jau pri morių priėja – pri morių tie medžiai:

– Eik, dukryte, namolio namolio:

Žadu plonas drobalas dovanoti dovanot.

[O ji atsiliepė:]

– Neisiu, motuta, neklausysiu neklausy(siu),
 Ko mona vyrų nutrotijot nutrotijot.
 Vienas sūnelis – užuolaly užuola(ly),
 Antras sūnelis – uosytėly uosytė(ly),
 To dukrelė neščėslyvoji –
 Epušėlėj drebuolėlėj,
 Ošiai pati našla – sadulė(lėj).

Motina susinara už galvos runkas, raudodama eina nama, o jie jau įaugo lig pusiau, ir visi – vaikai ir motina – jau lig pusiau. [...]

¹⁵ nutrotijot (sl.) – pražudėte

Atėjęs brolis pristoję prie šitais medžiais:

– Eik, sesyte, namolio namolio:
Žadu bėruosius žirgelius dovanoti dovanoti.

O ji atsiliepė:

– Neisiu, broleli, neklausysiu, neklausysiu,
Kad mona vyrų nutrotijot nutrotijot.
Vienas sūnelis – užuolaly užuolaly,
Antras sūnelis – uosytėly uosytėly,
To dukrelė neščėslyvoji –
Epušėlėj drebuolėlėj,
Ošei pati našla – sadulėlėj.

Ir įbaigė augtien. Ir įaugo medžian. Ir broliai parėjo. Ir aš ten buvau, alų midų gėriau, per barzdą varvėjo, o dūšioj nieko neturėjau.

Pasaka „Eglė žalčių karalienė“, 1 tomas, Lietuvių variantai, sudarė ir parengė Leonardas Sauka, Vilnius: Lietuvių literatūros ir tautosakos institutas, 2007, p. 106–114.